

הב הב" אשר לא נהגה במפורש מעולם, לא בודיו ולא בתוכחת מוסר, שניהם שנואי טעמו של עגנון, הובע עתה בגלגולו של בלק. בתיווכו של הכלב, המדיום ההיולי והדיאלקטי של האמן היוצר, ניבעו פרצים ונבקעו סכרים בעולמו המרוסן והמסוייג של עגנון, עולם סגור על שבעה מגעולים, אמנם רק אפס קצהו נגלה, אולם גם המעט הזה הושף נבכי מעמקים: עולם מרודף — "למה רודפים אותי ואין נותנים מנוחה לעצמותי, הב, הב, הב לי מקום מנוחה", עולם מבולג — "מהשבותיו מבולבלות היו אמת ודמיון מציאות וחלום היו משמשים אצלו בערבוביה. כבר אמרנו שדרכו של בלק לשכת את חלומותיו אלא שפעמים היה נזכר בהם והיה סבור עליהם שבאמת אירעו כן", עולם חסר — "אמרה לו (לילית) אי אתה בלק שכל העולם מתקאך בך בשביל שמצאת לך שולחן מלא אצל אותו פרוטי ריכרד ווגנר?"

אמר לה אני הוא.

אמרה לו אם כן מה אתה עושה כאן אפשר שלחנך חסר כלום? נתאנח בלק ואמר לי שלחני אינו חסר, אבל אני חסר הרבה, אמרה לו ואתה ידידי מה אתה חסר?

אמר לה מאה שערים חסרה לי ובבוקר אלך לשם.

אמרה לו סבורני שאין מאה שערים חסרה בריות שכמותך מכל מקום כדאי לי לידע מה טעם אתה הולך לשם.

נתאנח בלק ואמר מה טעם מפני שקצתי בחיי ואני מבקש לי חיים שיש בהם ממש.

חורנו איפוא לנקודת המוצא, לנקודת המוקד — חיים של ממש משמעם שיבה למאה שערים, ואמנם מי חכם וידע, שמא כל עיקרו של הכלב אינו באמת אלא כופר נפש, תשובה וכפרת עוונות, לשם שיבה ממורקת למאה שערים של מעלה. אחרי ככלות-הכל סתרו של עגנון עדיין מרובה מגילויו: "נודמן לכאן חכם אחד ראה את הכלב ואת עורו ישב וכתב מנהג פשוט בירושלים ובודאי בכל פלשתונא שהיהודים כותבים על עורם של כלבים בלשון עברי ובכתב אשורי כלב משוגע, נראה הדבר שעושים כן לשם כופר נפש, כלומר, מי שיש לו משוגע בתוך ביתו הולך וצד לו כלב לבן וכתוב על עורו כדרך שעושים היהודים הללו בערבי יום הכפורים שלהם בתרגומים שמסב בים על ראשם ואומרים זה כפרתי זה חליפתי..."

משולם טוכנר

משל לכבוד ש"י עגנון

על ש"י עגנון נכתב ונאמר הרבה, ובודאי עוד יכתב ויאמר, כי מקור ברך הוא ורבים באים לרוות בו צמאונם, כל אחד שותה לפי מידתו ורואה בו לפי תפיסתו, — וקוי הראיה משתברים ויוצרים קשת של גונים.

ובכל זאת, הרי דיוקנו של אדם נחרת לאו דוקא בריבוי הקיום, אלא בזה הקו המיוחד, החותך, אמרתי בלבי, אנסה לחפש ולמצוא את הקו הבולט הזה, ומכיון שעגנון מחבב משלים הוא — אביא את דברי בדרך משל.

לאדם, שהלך לבקר בהערות תמונות של אחד צייר ידוע ומפורסם, והוא גם מודעו מקרוב, נכנס אל האולם, הולך מתמונה אל תמונה ומסתכל יותר משהו מסתכל — מחפש, רוצה הוא למצוא את ידיו בתמונות האלה אשר על הכתלים, את זה האדם שהוא מודעו מאז, הצבעים יפים, נהדרים, מלבבים; הקיום מעניינים,

דקים, מסוגגנים, הנושאים — עושר של מהשבה, מצביירות מקור לא-אכזב, אבל — — ידידו, ידו אינה? היכן נהבא בין כל הצבעים והקוים האלה? איך הצליח לשים לעיני הרבים כל-כך הרבה מיצירי רוחו ואת עצמו הצניע מעיני כל.

מהלך הוא כה בתערוכה המפוארת, מסתכל בתמונות הנגיי-בבות והמושלמות; נדהם הוא למראה עיניו — והזלשה עליו דעתו, ופתאום יראה, כי בשוליים, בשולי כל תמונה ישנם איזה קוים לא ברורים, סתומים, רוטטים... מי יודע לשם מה זמי יודע בשבי מי נרשמו הקוים האלה, נדמה, אינם כלל לעיניו, אינם מוסיפים דבר לתמונה, הם אפילו מפריעים את ההרמוניה הכללית שברישום, ובכל זאת — למה רעדה כל-כך, הידי, כאשר רשמה את אלה? ונראה גם הנפש בפנים פרפרה בשעת מעשה, — נגלה לו הרון, כאן, בשוליים האלה, בשרטוטים הבלי-ברורים והמוצנעים מעין כל — כאן תמונה נפשו המתלבטת של הצייר הגדול, אשר את הכל נתן וגילה ורק את סוד נפשו ידע כל-כך להצניע, בשביל עצמו, ואולי, משהו גם כשביל ידידים מעטים הקרובים לו ביותר.

והנמשל? — ולמה נטריחו? והרי ש"י עגנון התנצל בפני מברכיו באופן כה מיוחד לו לעצמו, והמשיל להם משל נחמד ומאמץ על עוג מלך הבשן ונולתו.

נ. בנארי

המגשר בין הדורות

(ש"י עגנון האדם-היוצר)

א

עוטה בת-שחוק דקה ומואר עין בקיר-הבוחנת מהלך עגנון בירושלים, ועל סביבותיו מתגשבת נשימה נפשית עדינה, אוריה החוץ של ההרים האיתנים מתמלאות רחשי פנים של הגות ורטט-לב האנשים קרבים אליו בדחילו והוא מקרבם במאור פנים; מענונותיהם נפתחים לפניו ביראת-כבוד והוא יכוא בהם בהדות, רבנים ותלמידי חכמים, אמרכלים ולבלרים, עושים בקודש ועמלים במלאכה, סופרי סת"ם בגוילים וסופרים בגליונות-דפוס ושופטים ושוטרים וחוצבים וסתתים ובנאים ושומר על בית שבגיהינו טרם נסתיימה. — מקומו הדור ועד ילדים מבתי-האולפנא — עגנון מתערב בהם בהולט-לב רואה לעיניהם ולתנועותיהם, מתבונן אל הליכותיהם ומנהגיהם ויו יום, ירושלים ועגנון — חד הם; אנשי עיר הקודש ונגוהות ניפן הסלעי מעטרים את הסופר הנרכן עליהם והוא בתוכם כאבן-חן הפגישה עם בני המורה והמערב בימות החול ובשבת ובחג, המוג בשעות שמוחה והתרוממות הרוח ובשעות של צער ואף-באבל כפי מאוד, אוצרים בתוכם אפשרויות של התבוננות ושיחה נחשבת ורבות להועיל; הן נבלעות בידמו של האדם המספר את סיפורי עמו ההוחר ומעלה את ארחות היין ואת מאויין הטמירים בניבו האיש של היחיד, בביטוי הנפש הישראלית המתקבצת מפיזוריה.

כחצי יובל שנים יושב עגנון בירושלים, מעורה בה בני מאודו, אוהבה אהבת נצחים, בטוב לה — טוב לו; בצר לה הוא מתרפק עליה בהסד וברחמים, מנחמה בדומיה של שליטה עצמית ומחוקה במתינות-רוח שהיא גם יציבות-רוח, כוחה וגבורתה של בירת ישראל שהיא כואבת וסובלת — וקיימת, ומכריעה בענייני ומקיימת בניה וצופה בביטחה לימים באים — ועל ראשה שכינת ה עוד יבואו ימים לבירת ישראל בהון תקומתה; עוד ייראו לנו סביל

גזית ז'אן כרך י' חייב לשלם